

Pk-yritysten toimintaympäristö

Yritysten menestyminen toimintaympäristön murroksessa

Pk-toimintaympäristökysely | Huhtikuu 2014

Elinkeinoelämän keskusliitto

SISÄLTÖ

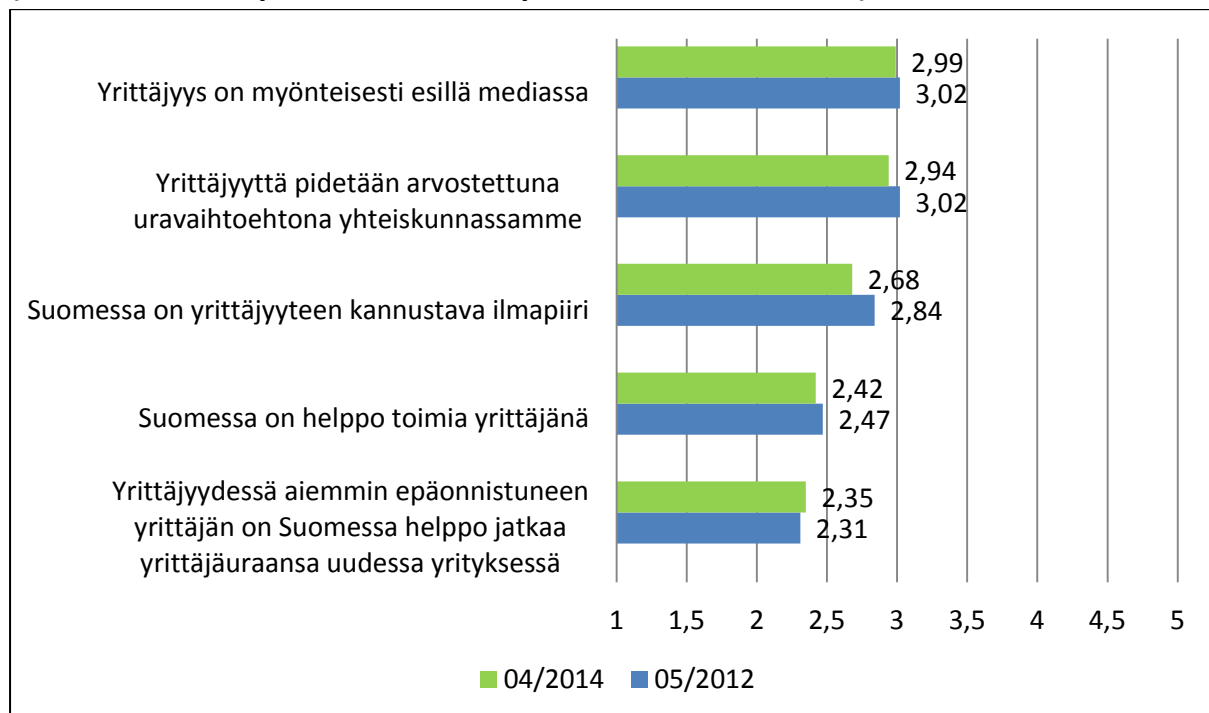
1 YRITYKSET MURROKSEN KOURISSA	3
1.1 Asenneilmasto kasvun esteenä	3
1.2 Yritystoimintojen siirtäminen ulkomaille houkuttaa	4
2 RAHOITUS- JA MAKSUVAIKEUDET ENNALLAAN	5
2.1 Merkittävät rahoitusvaikeudet vakiintuneet	5
2.2 Pitkät maksuajat monien riesana	6
3 YRITYKSET UUDISTUVAT	7
3.1 Enemmistö tehnyt merkittäviä uudistuksia	7
3.2 Uudistuksilla myönteisiä vaikutuksia	8
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	9
4.1 Uudistumiskykyinen pk-sektori	9
4.2 Suomi menettää yrityksiä ulkomaille	9
5 MITEN TUTKIMUS TEHTIIN?	10

1 YRITYKSET MURROKSEN KOURISSA

1.1 Asenneilmasto kasvun esteenä

Yrittäjyys on viime vuosina ollut paljon esillä mediassa. Erityisesti kasvuyrittäjyys ja niin sanotut startup-yritykset ovat saaneet paljon näkyvyyttä, mikä on lisännyt erityisesti korkeakouluopiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan. Kasvuyritykset edustavat kuitenkin vain pientä osaa koko yritys kentästä, minkä vuoksi julkisuudessa syntynyt kuva yrittäjyyden kokonaistilanteesta on jäänyt valitettavan suppeaksi. EK:n toimintaympäristökyselyn tulokset paljastavatkin, että monissa jo pidempään toimineissa työnantajayrityksissä yrittäjyysilmapiirin koetaan pikemmin heikentyneen kuin muuttuneen kannustavampaan suuntaan (Kuva 1.)

Kuva 1. Yritysjohtajien vastausten keskiarvo yrittäjyysilmapiiriä kuvaavissa väittämässä (asteikko 1-5: 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, N=764)

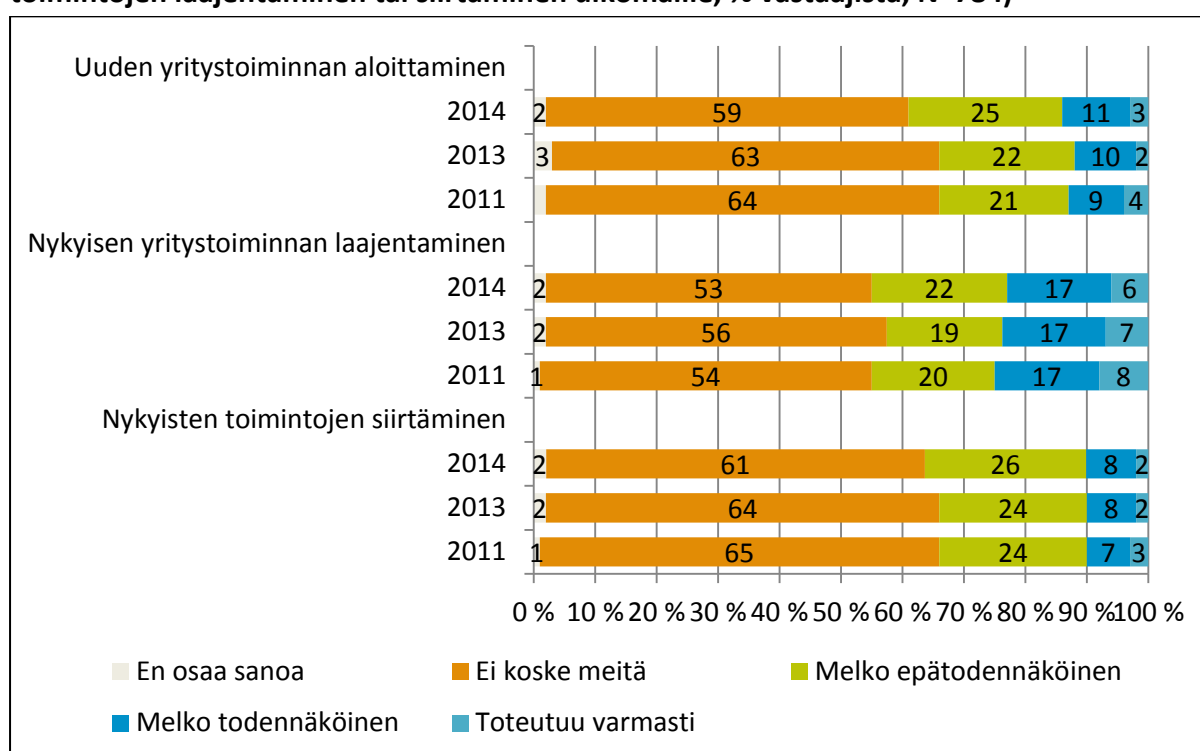

Tarkemmissa analyyseissä huomio kiinnittyy siihen, että yritysilmapiiriä pidetään heikkona erityisesti niissä yrityksissä, jotka ovat toimintansa kehittämisen tai jatkuvuuden näkökulmasta kriittisessä tilanteessa. Tämä näkyy käytännössä siten, että niin alkuvaiheen yrittäjät kuin sukupolvenvaihdostilanteessa olevat omistajatkin pitivät nykyistä ilmapiiriä heikosti yrittäjyyteen kannustavana. Ensin mainitussa ryhmässä esimerkiksi työnantajayrittäjyyden sisältämät monet hallinnolliset velvoitteet tulevat ikävänä yllätyksenä ja jälkimmäisessä taas ollaan pettyneitä Suomen hallituksen viimeaikaisiin perintö- ja lahjaverotuspäätöksiin.

1.2 Yritystoimintojen siirtäminen ulkomaille houkuttaa

Viime vuosina pk-yritysten kansainvälistymisaktiivisuus on merkittävästi lisääntynyt ja Suomessa on vientiyrityksiä enemmän kuin koskaan. Osittain pakon edessä monet aikaisemmin välillistä vientiä tehneistä tai pelkästään kotimarkkinoilla toimineista yrityksistä ovat alkaneet etsiä uusia asiakkaita ulkomailta. Huolestuttavaa on kuitenkin se, etteivät kansainvälistymisaikomukset ole enää viime aikoina lisääntyneet. Lisäksi kansantalouden ja työllisyyden näkökulmista on haasteellista, että yritystoimintojen siirtoaikheet Suomesta ulkomaille ovat vakiintuneet ja kohtuullisen yleisiä vuodesta toiseen (Kuva 2.)

Kuva 2. Kansainvälistymisaikomukset pk-yrityksissä (yrityksen aloittaminen, nykyisten toimintojen laajentaminen tai siirtäminen ulkomaille, % vastaajista, N=784)

Tulosten perusteella yritystoimintojen siirtämistä ulkomaille harkitaan todennäköisimmin keskisuurissa teollisuusyrityksissä. Maantieteellisesti lähtöhaluja taas esiintyy suhteellisesti eniten Etelä-Suomessa ja vähiten Itä-Suomessa. Yleisimmät syyt toimintojen siirtämiseen ovat tutkimuksen mukaan Suomen suhteellisen korkeat työvoimakustannukset, mutta myös halu olla lähempänä uusia kasvumarkkinoita ja asiakkaita sekä logistiset syyt ja kohdemaan edullisempi verokohtelu. Kaiken kaikkiaan noin 54 prosenttia toimintojen siirtämistä harkitsevista ilmoitti työvoimakustannusten tason vaikuttaneen erittäin merkittävästi aikomusten syntyyn. Yksittäisistä kohdemaista Viro oli edelleen pk-yrittäjien suosikki. Huomion arvoista on kuitenkin se, ettei maa noussut edellisten kyselyjen tapaan selväksi ykköseksi vaan vastaukset jakoutuivat entistä tasaisemmin Baltian, Aasian ja Pohjoismaiden eri valtioiden kesken.

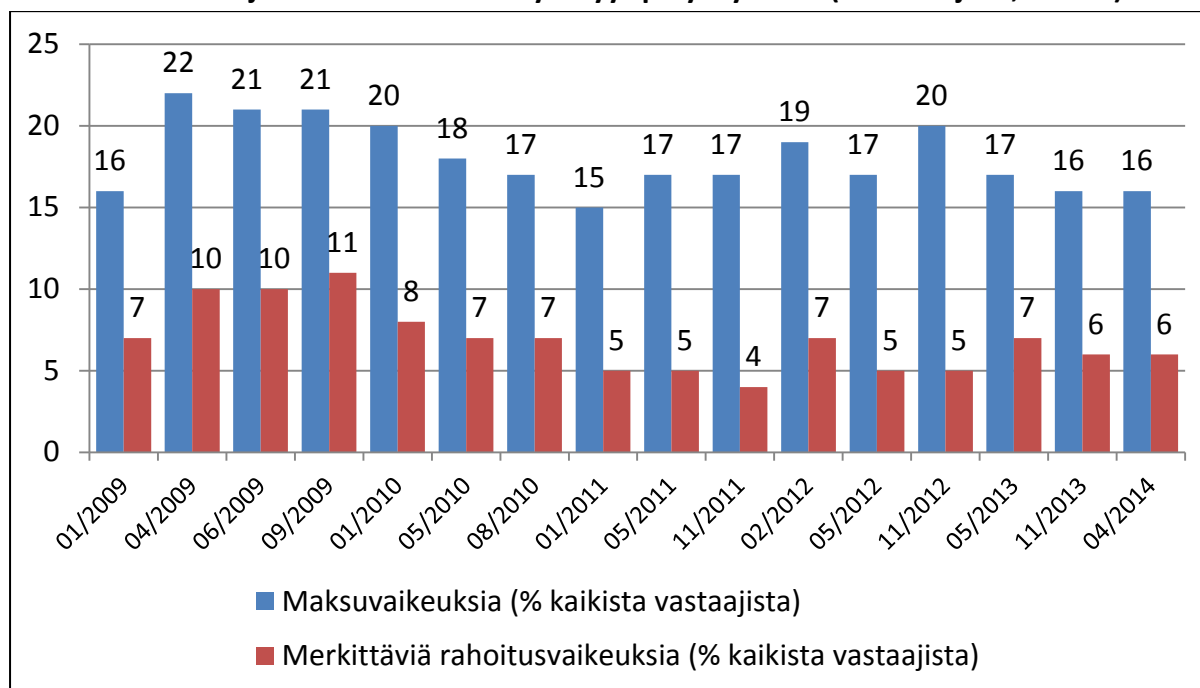
2 RAHOITUS- JA MAKSUVAIKEUDET ENNALLAAN

2.1 Merkittävät rahoitusvaikeudet vakiintuneet

Kaikista yrityksistä noin kolmannes oli hakenut ulkoista rahoitusta edellisen puolen vuoden aikana¹. Osuus on käytännössä sama kuin edellisessä pk-toimintaympäristökyselyssä, joka toteutettiin marraskuussa 2013. Lainaa hakeneista yrityksistä noin 49 prosenttia tarvitsi ulkoista rahoitusta investointiensä toteuttamiseen.

Rahoituksen saatavuuden osalta tilanne on hyvin samankaltainen kuin aikaisemmin ja rahoitus- sekä maksuvaikeuksien yleisyyttä voidaan kuvailla vakiintuneiksi. Merkittäviä rahoitusvaikeuksia oli kohdannut 6 prosenttia ja maksuvaikeuksia 16 prosenttia yrityksistä. Osuudet ovat täsmälleen samat kuin edellisessä marraskuun kyselyssä. (Kuva 3.)

Kuva 3. Rahoitus- ja maksuvaikeuksien yleisyys pk-yrityksissä (% vastaajista, N=776)

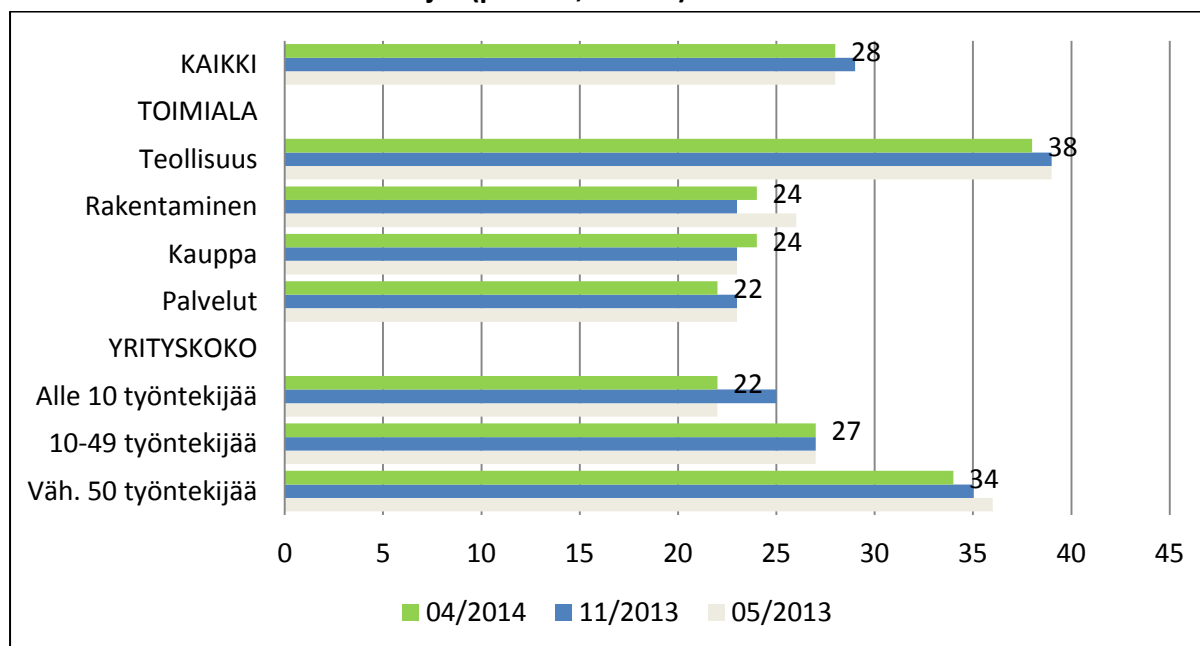
Tulosten valossa näyttääkin siltä, että jo pari vuotta sitten EK:n kyselyissä ennustettu rahoitusvaikeuksien uusi normaalitaso on toteutumassa ja vakiintunut noin 4-6 prosenttiin. Lisäksi maksuvaikeuksia kohtaa kuudennes kaikista pk-yrityksistä. Maksuvaikeuksia esiintyy kaikilla päätoimialoilla, mutta eniten ne näyttäisivät koskettavan tällä hetkellä alle 10 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä.

¹ Rahoitusta koskevissa kysymyksissä ulkoisella rahoituksella tarkoitetaan tässä kyselyssä lainarahoitusta, joka yrityksen täytyy maksaa takaisin kuten perinteisiä pankkilainoja, erityisrahoitusyhtiöiden lainoja, leasingrahoitusta ja luottokorttimaksuja.

2.2 Pitkät maksuajat monien riesana

Pitkittyneet maksuvaikkeudet näkyvät luonnollisesti myös pidentyneinä maksuaikoina. Yritysten keskimääräinen maksuaika on viimeisen vuoden aikana aavistuksen pidentynyt, mutta pysynyt alle kuukauden mittaisena. Tutkimushetkellä yritysten välisen kaupankäynnin keskimääräinen maksuaika oli vastausten perusteella 28 päivää². Kuvassa 4 on esitetty keskimääräisiä maksuaikoja eri päätoimialoilla ja yrityskokoluokittain.

Kuva 4. Keskimääräiset maksuajat (päivinä, N=776)

Erityistä huolta aiheuttaa maksuaikojen suuri hajonta eri toimialojen ja yritysten tilanteissa. Kaikista vastaajista peräti kolmannes ilmoitti keskimääräistä pidemmistä, yli 30 päivän maksuajoista. Tilanne on haasteellinen erityisesti teollisuudessa, jossa selvä enemmistö yrityksistä joutuu odottamaan maksusuorituksia asiakkailtaan keskimäärin yli kuukauden.

Huomio tuloksissa kiinnittyy myös siihen, että erityisesti keski- ja suuret yritykset joutuvat odottamaan maksusuorituksia yritysasiakkailtaan. Havainnot viittaavatkin siihen, että kansainvälisissä alihankintaverkostoissa toimivat yritykset joutuvat odottamaan maksuja asiakkailtaan ja siksi venyttämään myös omaa laskunmaksuaan pienemmille tavarantoimittajilleen ja yhteistyökumppaneilleen. Tämän seurauksena monet pienemmän taloudellisen puskurin mikroyritykset kohtaavat nopeasti kassavirtaongelmia ja raportoivat muita yleisemmin omista maksuvaikkeuksista.

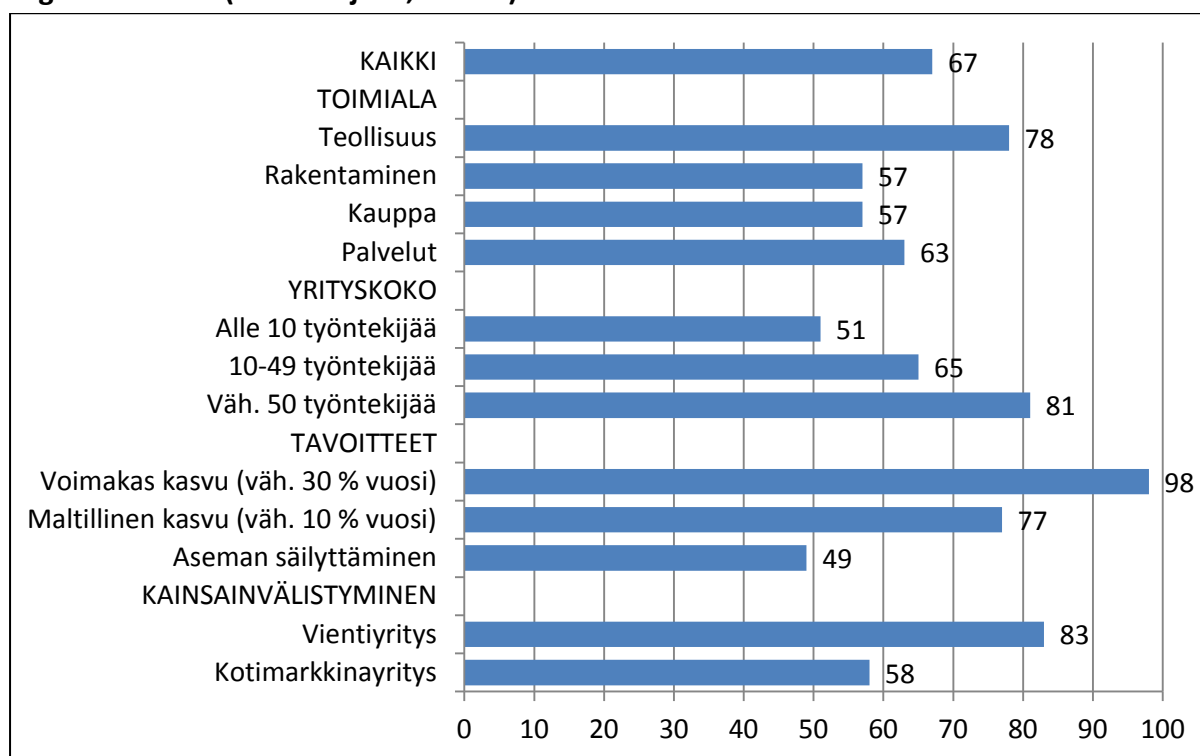
² Kyselyssä yrityksiltä pyydettiin arviota siitä keskimääräisestä ajasta, joka kuluu laskujen lähettämisestä siihen, kun yritys saa maksusuorituksen tililleen.

3 YRITYKSET UUDISTUVAT

3.1 Enemmistö tehnyt merkittäviä uudistuksia³

Kyselyn tulokset paljastavat, että yli kaksi kolmasosaa pk-yrityksistä on voimakkaasti uudistanut toimintaansa edellisten neljän vuoden aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yritykset ovat tehneet huomattavia uudistuksia valmistamisessa tuotteissa, tarjoamisessa palveluissa, toimintaprosesseissaan tai organisaatiossaan. Odotetusti uudistukset olivat yleisimpiä voimakasta kasvua tavoittelevissa ja vientiä harjoittavissa yrityksissä. Radikaalit uudistukset olivat päätoimialoista tavallisimpia teollisuudessa (78 % vastaajista) ja yrityskokoluokittain tarkasteltuna keskisuurissa yrityksissä (81 %). (Kuva 5.)

Kuva 5. Huomattavia innovaatioita ja uudistuksia tuotteissa, prosesseissa tai organisaatiossa (% vastaajista, N=772)

Yleisimmin pk-yrityksissä toteutetut uudistukset kohdistuivat tuotteisiin tai organisaatioon. Merkittäviä tuoteuudistuksia oli tehnyt noin 33 prosenttia ja organisaatiomuutoksia noin 39 prosenttia vastaajista. Sen sijaan esimerkiksi tuotantoprosesseja koskevat radikaalit uudistukset tai tuotantoteknologiaan kohdistuvat merkittävät parannukset olivat hieman harvinaisempia. Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että edellä kuvattujen merkittävien tai radikaalien uudistusten lisäksi monet pk-yritykset olivat tehneet myös pienempiä

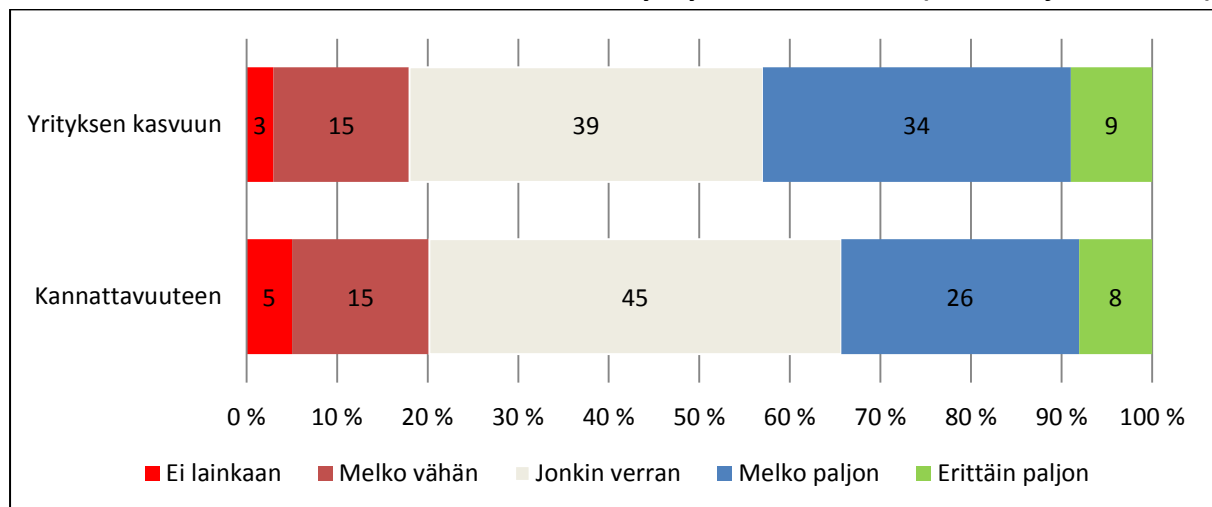
³ Kyselyn tulokset eivät ole vertailukelpoisia esimerkiksi Tilastokeskuksen innovaatiotutkimuksen kanssa, koska aineiston keräämisessä käytetyt käsitteet, tutkittu ajanjakso ja kysymyksenasettelu ovat erilaisia.

tuoteparannuksia, organisaatiouudistuksia tai prosessimuutoksia. Alle viidennes kaikista vastaajista ei ollut toteuttanut mitään uudistuksia viime vuosina.

3.2 Uudistuksilla myönteisiä vaikutuksia

Uudistuksia tehneistä yrittäjistä kaksi viidesosaa arvioi niiden edistäneen selvästi yrityksen kasvua, kun taas alle viidennes arvioi uudistusten vaikutukset heikoiksi tai mitättömiksi. Kannattavuuskin oli uudistusten myötä kohentunut merkittävästi kolmanneksessa yrityksistä ja vaikutukset jääneet vaatimattomiksi selvästi harvemmin. (Kuva 6.)

Kuva 6. Huomattavien uudistusten vaikutukset yritysten toimintaan (% vastaajista, N=516)

Yksittäisistä toimenpiteistä markkinoita tai markkinointia koskevilla uudistuksilla on ollut vastausten perusteella suurin positiivinen vaikutus yrityksen kasvuun ja kannattavuuteen. Noin 56 prosenttia kaikista markkinointiaan uudistaneista yrityksistä raportoi myynnin kasvusta ja 48 prosenttia arvioi uudistusten edistäneen yrityksen kannattavuutta.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Uudistumiskykyinen pk-sektori

Yritysten kasvu ja kansainvälisessä kilpailussa menestyminen edellyttävät yrityksiltä uudistumishalua ja -kykyä. Lisäksi talous- ja velkakriisin sekä rakennemuutoksen ja vientimarkkinoiden murroksen seurauksena monet pk-yritykset ovat osin pakotettujakin suuntaamaan toimintaansa uudelleen. Tulosten perusteella selvä enemmistö yrittäjistä on vastannut näihin toimintaympäristön haasteisiin ja uudistanut yritystoimintaansa, mitä voidaan pitää myös osoituksena pk-yritysten ketteryudesta keskellä jatkuvasti muuttuvia olosuhteita.

Tulokset tukevat myös käsityksiä siitä, että innovatiivisella markkinoinnilla voidaan parhaimmillaan saavuttaa suhteellisen kustannustehokkaasti kasvua ja taloudellisia hyötyjä (esim. verkkokauppa, sosiaalisen median hyödyntäminen jne.). Samalla on huomattava, että tuotantoteknologiaan kohdistuneet uudistukset olivat aliedustettuina yksittäisten toimenpiteiden joukossa. Tämä lienee seurausta yleisestä taloustilanteesta ja siitä seuranneista rahoitus- ja maksuvaikeuksista, jotka taas jarruttavat kustannuksiltaan kalliimpien investointien toteuttamista. Tämä asettaa omat uhkakuvansa pk-yritysten uudistumispotentiaalin ylle.

4.2 Suomi menettää yrityksiä ulkomaille

Valitettavasti yritysten omat toimet ja pyrkimykset uudistaa omaa toimintaansa eivät aina riitä kansainvälisessä kilpailuympäristössä menestymiseen. Näin on esimerkiksi silloin, jos yritysten kansainvälinen kilpailukyky heikentyy kansallisen ylisääntelyn tai raskaan kustannusympäristön seurauksena. Tällöin monissa pk-yrityksissäkin joudutaan pohtimaan yritystoimintojen siirtämistä sellaisiin maihin, jotka tarjoavat yrityksille nykyistä paremmat toimintaedellytykset. Nämä lähtöaikomukset tulisi ottaa vakavasti, koska ne ovat jo pitkään olleet yleisiä ja työpaikkojen valuminen ulkomaille tilastojenkin valossa tosiasia.

Viime vuosien kehityksessä myönteistä on ylipäätään pk-yrityksissä virinnyt kansainvälistymisaktiivisuuden nousu. Tuoreimmissa tuloksissa huolestuttavaa on kuitenkin se, että kansainvälistymisaktiivisuuden nousu näyttäisi nyt pysähtyneen ja vientiyritysten määrän kasvu jämähtäneen paikalleen. Tulosten perusteella vaikuttaakin siltä, ettei julkinen kansainvälistymispalvelujärjestelmä ole välttämättä pystynyt reagoimaan lisääntyneeseen kysyntään ja monet apua tarvitsevista pk-yrityksistä ovat jääneet vaille tarvitsemaansa palvelua. Kaiken kaikkiaan pk-yritykset odottavatkin nyt paljon Team Finland -verkostolta ja erityisesti sen alueellisilta toimijoilta, joiden rooli on keskeinen palvelujen löytämisessä ja konkreettisessa kansainvälistymisessä.

5 MITEN TUTKIMUS TEHTIIN?

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, johon vastauksensa antoi yhteensä yli 840 yritysjohtajaa. Aineisto on edustava otos EK:n jäsenyrityksistä, joista 96 prosenttia on PK-työnantajayrityksiä.

Tutkimuksessa esitetyt kysymykset koskivat kolmea aihekokonaisuutta:

- 1) Yrittäjyyttä, yhteiskuntaa ja kansainvälistymistä
- 2) Rahoituksen saatavuutta ja maksuvalmiutta
- 3) Yritysten innovaatiotoimintaa ja uudistumista

Näihin aihekokonaisuuksiin saatuja vastauksia tarkasteltiin yritystä ja sen toimintaympäristöä kuvaavien tilannetekijöiden näkökulmista. Käytännössä tutkimuksessa oltiin siis kiinnostuneita siitä, miten tavoitteiltaan erilaiset yritysjohtajat eri yrityskokoluokissa ja toimialoilla kokevat yhteiskunnan yrittäjyysilmapiirin, millaisia tekijöitä he pitävät toimintansa kannusteina tai esteinä sekä miten pk-yritykset ovat kehittäneet toimintaansa viime vuosina. Kuvassa 7 on esitetty tutkimuksen viitekehys, jota on käytetty kysymyslomakkeen suunnittelussa ja aineiston analysoinnissa.

Kuva 7. Tutkimuksen viitekehys

